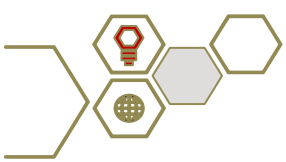
Політологія**УДК 323.2:316.48](477)****DOI** <https://doi.org/10.5281/zenodo.17898425>**Політична медіація в процесі реінтеграції звільнених територій****Примаков Каміль Юрійович,**

кандидат юридичних наук, докторант кафедри політології, соціології та публічного управління, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-6143-8474>

Прийнято: 26.11.2025 | Опубліковано: 11.12.2025

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена зростанням потреби застосування політичної медіації як ефективного інструмента реінтеграції деокупованих територій України. Метою статті є визначення ролі медіації в подоланні соціально-політичних суперечностей та розроблення моделей її впровадження в умовах постконфліктного відновлення. Методологія дослідження спирається на комплексний підхід, що поєднує структурно-функціональний метод, порівняльний аналіз, елементи інституційного підходу та узагальнення міжнародного досвіду постконфліктної реконструкції. У результаті встановлено, що соціально-політичні процеси на звільнених територіях характеризуються значною соціальною фрагментацією, низьким рівнем довіри до інституцій та високим конфліктним потенціалом, що формує запит на застосування медіації. Виокремлено основні функції політичної медіації: відновлення довіри, зниження соціальної напруги, легітимізація влади та стимулювання інклюзивного діалогу між різними групами населення. Досліджено найперспективніші моделі медіації, адаптовані до українського контексту, а також оцінено ефективність відповідних інструментів на основі

міжнародних практик Північної Ірландії, Боснії і Герцеговини. Доведено, що поєднання комунітарної, інституційної та гібридної моделей створює найсприятливіші умови для стабілізації та соціального згуртування деокупованих громад. Успішне впровадження медіаційних практик потребує розбудови локальної інфраструктури діалогу й посилення участі громадян у процесах ухвалення рішень. Практична значущість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані під час формування державної реінтеграційної політики, розроблення локальних програм примирення, а також створення системи сталих медіаційних сервісів у звільнених громадах.

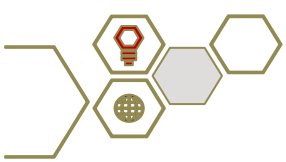
Ключові слова: державні інституції, урегулювання конфліктів, суспільні суперечності, окупація, інструмент діалогу.

Political Mediation in the Process of Reintegrating Liberated Territories

Kamil Prymakov,

Candidate of Legal Sciences (PhD in Law), Doctoral Student, Department of
Political Science, Sociology and Public Administration, Oles Honchar Dnipro
National University, Dnipro, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-6143-8474>

Abstract. The relevance of this study is driven by the growing need to apply political mediation as an effective tool for reintegrating the deoccupied territories of Ukraine. The aim of the article is to determine the role of mediation in addressing sociopolitical contradictions and to develop models for its implementation in postconflict recovery. The research methodology is based on a comprehensive approach that combines a structural functional method, comparative analysis, elements of an institutional approach, and an examination of international experience in postconflict reconstruction. The findings indicate that sociopolitical processes in liberated territories are marked by significant social fragmentation, low institutional trust, and high conflict potential, all of which generate a demand for mediation. The

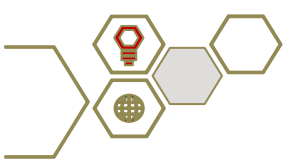

core functions of political mediation are identified as rebuilding trust, reducing social tension, legitimizing public authority, and fostering inclusive dialogue among different population groups. The study analyzes the most promising mediation models adapted to the Ukrainian context and evaluates the effectiveness of relevant tools based on international practices from Northern Ireland and Bosnia and Herzegovina. It is demonstrated that combining communitarian, institutional, and hybrid models provides the most favorable conditions for stabilizing and socially consolidating deoccupied communities. Successful implementation of mediation practices requires the development of local dialogue infrastructure and stronger citizen participation in decision making. The practical significance of the study lies in its potential application to state reintegration policy, the design of local reconciliation programs, and the establishment of sustainable mediation services in liberated communities.

Keywords: state institutions, conflict resolution, social contradictions, occupation, dialogue instrument.

Постановка проблеми. Проблема реінтеграції звільнених територій України набуває особливої гостроти в умовах збройної агресії та глибоких соціально-політичних трансформацій. Відновлення контролю над територіями – це лише первинний етап. Набагато складнішим завданням є повернення місцевих громад до конституційного правового поля, відновлення довіри до державних інституцій та забезпечення сталого миру. Саме на цьому етапі постає нагальна потреба в політичній медіації як механізмі врегулювання конфліктів та пом'якшення суспільних суперечностей.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що звільнені регіони характеризуються високою соціальною напруженістю, фрагментованістю громадської думки, глибокими травматичними наслідками окупації та взаємною недовірою різних груп населення. У таких умовах традиційні адміністративні або силові підходи визнаються недостатніми для забезпечення стабільності та відновлення громадянської єдності. З огляду на це політична медіація як інструмент діалогу, примирення, комунікації між громадянами та державою,

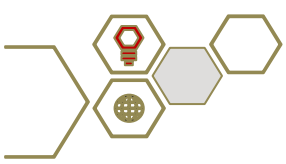

різними соціальними групами чи місцевими елітами набуває важливого значення.

Наукова проблема також полягає у відсутності чіткої національної моделі політичної медіації, адаптованої до українського контексту. Наявні теоретичні підходи мають переважно загальний характер і не беруть до уваги особливостей гібридних конфліктів, чинників зовнішньої інформаційної агресії, специфіки окупації та деокупації територій. Це створює істотну прогалину в практиках державного управління та політики реінтеграції. Існує також потреба в дослідженні ефективності медіаційних стратегій у контексті постконфліктної реконструкції, зокрема в питаннях гарантування безпеки, реалізації правосуддя перехідного періоду, повернення внутрішньо переміщених осіб та забезпечення прав людини. Таким чином, основна проблема, яку має розв'язати дослідження, полягає у визначенні ролі, механізмів і потенціалу політичної медіації як важливого інструмента реінтеграції звільнених територій та стабілізації післявоєнного суспільства.

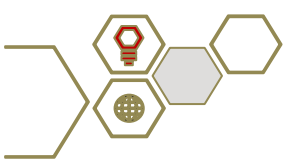
Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі проблема відновлення та реінтеграції територій, які зазнали окупації, отримала значний розвиток, однак низка концептуальних питань залишається відкритою. Аналіз наявних досліджень дає змогу окреслити аспекти, що потребують додаткового опрацювання, зокрема механізми політичної медіації в умовах гібридних загроз і соціальної фрагментації.

У своїх працях П. Лисянський [1–2] значну увагу приділяє структурним джерелам регіональної напруженості та чинникам, що сприяють поширенню сепаратистських тенденцій в Україні. Він наголошує, що тривала дія зовнішнього впливу створила на окремих територіях альтернативні політичні лояльності, що унеможливорює просте повернення їх у національний правовий простір без застосування складних комунікативних механізмів. Дослідник також зазначає, що російська експансіоністська політика залишила глибокі інституційні та соціальні деформації, які вимагають не стільки силових, скільки

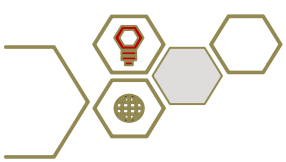
діалогових інструментів подолання наслідків окупації. У дослідженні Н. Заяць (N. Zaiats) та ін. [3] увагу зосереджено на трансформації соціальної взаємодії крізь призму прав людини, що є важливим елементом реінтеграції постконфліктних регіонів. Автори підкреслюють, що участь жінок у процесах відновлення здатна значно знизити рівень локальних конфліктів та підвищити ефективність суспільного діалогу, оскільки гендерно інклюзивні моделі ухвалення рішень зміцнюють комунікативні зв'язки в громадах. Висновок щодо необхідності інкорпорації правозахисних підходів у місцеве врядування безпосередньо корелює з логікою політичної медіації. О. Чепік-Трегубенко [4] обґрунтовує, що медіація в умовах воєнного стану набуває не лише правового, а й безпекового значення, оскільки її імплементація мінімізує ризики ескалації побутових та соціальних конфліктів. Авторка доводить, що громади, які впроваджують діалогові практики, демонструють вищий рівень стійкості до дезінформаційних впливів та психологічної напруги. У її роботі окреслено перспективні напрями розвитку української медіаційної діяльності, які можуть бути адаптовані на деокупованих територіях.

Л. Романадзе [5] акцентує, що доступ до правосуддя у воєнні та післявоєнні періоди значно залежить від альтернативних способів урегулювання спорів, насамперед медіації. Дослідниця встановлює, що цей механізм забезпечує швидкість, гнучкість і нижчий рівень конфліктогенності порівняно з класичними юридичними процедурами. Вона наголошує, що інституційна інтеграція медіаційних механізмів може стати одним з основних інструментів подолання постконфліктних суперечностей у громадах. І. Патлашинська [6], аналізуючи приклади врегулювання збройних конфліктів у світі, констатує, що політична медіація має найвищу ефективність у середовищах, де поєднується елемент узгодження інтересів та відновлення довіри. На основі вивчення міжнародного досвіду вона підкреслює, що Україні необхідно адаптувати гібридну модель, у якій локальні спільноти відіграватимуть не пасивну, а активну роль у формуванні діалогових стратегій. Цей підхід безпосередньо

відповідає викликам реінтеграції деокупованих територій. О. Андреева [7] розглядає медіацію як інструмент не лише соціального, а й економічного відновлення. Вона показує, що у воєнних і післявоєнних умовах багато економічних спорів можуть бути врегульовані через посередництво, що знижує навантаження на судову систему та сприяє стабілізації бізнес-середовища. Отримані результати підтверджують необхідність комплексного впровадження медіації як елемента регіонального розвитку. У роботі І. Басової [8] окреслено, що в умовах воєнного стану медіація важлива для підтримання соціального порядку, оскільки дає змогу своєчасно нейтралізувати локальні напруження. Авторка зазначає, що підготовка фахових медіаторів та інституційна підтримка цього механізму є передумовою стійкої реінтеграції в післявоєнний період. Ці положення узгоджуються з підходами, які передбачають залучення місцевих громад до процесів миробудування. Н. Бондарчук та О. Радченко [9] доводять, що застосування електронних платформ у процесах медіації значно розширює доступ населення до мирного врегулювання спорів. Дослідники встановлюють, що онлайн-медіація підвищує ефективність комунікації між групами, які перебувають у різних географічних обставинах, зокрема внутрішньо переміщених осіб. Отримані ними результати демонструють перспективність цифрових інструментів для деокупованих громад, де фізичні комунікаційні канали можуть бути обмеженими. У спільній праці Л. Ільч та О. Акіліної [10] підкреслено важливість інтеграції європейських практик в українське середовище врегулювання конфліктів. Вони засвідчують, що європейські підходи, орієнтовані на громадську участь і прозорість, забезпечують високий рівень легітимності результатів діалогу. Науковці роблять висновок, що адаптація таких моделей може стати основою для розгортання ефективної медіаційної інфраструктури на звільнених територіях.

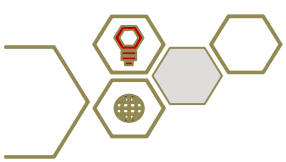
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний обсяг наукових праць, присвячених питанням регіональної безпеки та соціальної реінтеграції, низка важливих аспектів залишається недостатньо

висвітленою у вітчизняному та міжнародному дискурсі. Переважна частина попередніх досліджень зосереджувалася на аналізі політичних передумов конфлікту, впливі зовнішніх акторів або правових механізмах урегулювання, тоді як структурні чинники впровадження політичної медіації в деокупованих громадах розкрито лише фрагментарно. Недостатньо уваги приділено також взаємозв'язку між соціальною фрагментацією, рівнем довіри до інституцій та здатністю громад до діалогу, що необхідно для успішної реінтеграції. Саме ці аспекти становлять наукову новизну роботи та визначають її внесок у розвиток сучасної теорії постконфліктного врядування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є виявлення, теоретичне обґрунтування та оцінка потенціалу основних механізмів політичної медіації, здатних забезпечити ефективну реінтеграцію звільнених територій України. Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язання таких завдань: визначити специфіку соціально-політичних процесів на звільнених територіях України, які зумовлюють потребу в застосуванні медіаційних практик; визначити основні функції політичної медіації під час реінтеграції, зокрема її роль у відновленні довіри, зниженні соціальної напруги, легітимізації державної влади та налагодженні діалогу між різними групами населення; дослідити потенційні моделі та інструменти медіації, що можуть бути адаптовані до українського контексту, а також проаналізувати їхню ефективність на прикладі міжнародного досвіду постконфліктної реконструкції.

Виклад основного матеріалу дослідження У сучасній політичній науці медіація розглядається не лише як техніка врегулювання суперечностей, а передусім як процес, спрямований на трансформацію конфліктних відносин і створення нових засад суспільної взаємодії. У межах конфліктологічного підходу політична медіація набуває значення інструмента, що дає змогу перевести протистояння із площини конфронтації у сферу конструктивного діалогу. Вона забезпечує можливість переосмислення інтересів сторін, пошуку взаємовигідних рішень і поступового зниження напруженості. Відомі концепції

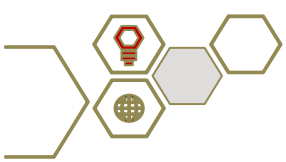
конфліктології, зокрема структурний, поведінковий та інтеракціоністський, трактують медіацію як спосіб впливу на структуру, динаміку та сприйняття конфлікту. Особливої уваги заслуговують ідеї Йогана Галтунга, який трактував «негативний мир» як відсутність прямого насильства, а «позитивний мир» – як наявність соціальної справедливості, довіри та співпраці. У цьому контексті політична медіація постає визначальним чинником формування саме позитивного миру, що виходить за межі простого припинення ворожнечі.

Соціально-політичні процеси, що формуються на деокупованих територіях України, характеризуються багатовимірністю (табл. 1). Тривала окупація спричинила руйнування традиційних суспільних зв'язків, появу альтернативних норм взаємодії та деформацію соціальних орієнтирів, нав'язаних окупаційною адміністрацією. Унаслідок цього виникла нова структура локальних впливів і трансформувалися моделі суспільної поведінки, що продовжують визначати характер комунікації після повернення цих територій під контроль України.

Таблиця 1

Соціально-політичні процеси на звільнених територіях та їхні медіаційні потреби

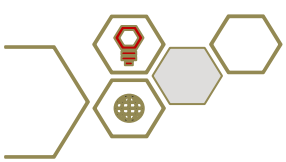
Соціально-політичний процес	Основні прояви	Чому виникає потреба в медіації
Переоформлення соціальних зв'язків після окупації	Нестабільність взаємодії між громадянами; наявність різних моделей поведінки, сформованих під впливом окупаційної адміністрації	Медіація допомагає відновити довіру, зменшити соціальну відстань та вибудувати нові безконфліктні формати комунікації
Низький рівень довіри до державних інституцій	Страх перед відповідальністю, сумніви в намірах влади, неоднорідне сприйняття державної політики	Посередництво сприяє налагодженню діалогу між владою та населенням, формує відчуття прозорості та залученості
Внутрішня фрагментація громад	Суперечності між тими, хто виїхав, і тими, хто залишався; конфлікти ідентичностей; локальні групові протистояння	Медіаційні формати сприяють зменшенню стигматизації, створюють простір для висловлення позицій без ескалації
Психологічні наслідки війни та окупації	Підвищена тривога, емоційна нестабільність, агресивність, складність раціонального діалогу	Медіатор створює безпечне середовище для конструктивного обговорення,

		унікаючи емоційного загострення
Інформаційна дезорієнтація та наявність ворожої пропаганди	Викривлене сприйняття подій; різні інтерпретації фактів; існування кількох інформаційних реальностей	Медіація допомагає узгоджувати погляди, знижує вплив маніпуляцій і підтримує формування спільного інформаційного поля
Криміногенність перехідного періоду	Незаконна зброя, залишки окупаційних структур, напруга між правоохоронцями й громадянами	Посередництво сприяє врегулюванню локальних суперечностей і зміцнює довіру до безпекових інституцій
Відновлення органів місцевої влади	Конкуренція політичних груп, скепсис щодо нових адміністрацій, суперечності у сприйнятті рішень	Медіація дає змогу узгоджувати інтереси різних акторів і підвищує легітимність управлінських рішень
Повернення внутрішньо переміщених осіб та конкуренція за ресурси	Напруження через доступ до житла, роботи, соціальної допомоги; зіткнення групових інтересів	Медіація допомагає мінімізувати конфлікти та забезпечує рівноправний діалог між різними соціальними категоріями
Суперечності навколо питання відповідальності за дії під час окупації	Підозри, взаємні звинувачення, ризик самосудів або суспільної ізоляції окремих осіб	Посередництво сприяє пошуку справедливого, але ненасильницького способу врегулювання чутливих питань

Джерело: власна розробка автора

Одним із найістотніших наслідків окупації стала глибока недовіра до державних інституцій. Протягом тривалого часу органи української влади були позбавлені можливості брати участь у повсякденному житті громад, що не лише створило інформаційний вакуум, а й спричинило соціальне відчуження та невизначеність щодо подальшої державної політики. Додатковим чинником є страх щодо настання правової відповідальності за взаємодію з окупаційними адміністраціями – навіть у випадках примусової співпраці. Це формує неоднорідність суспільних настроїв: частина населення демонструє готовність до реінтеграції, тоді як інші – настороженість та скепсис. Комплекс соціальних проблем у звільнених громадах ускладнюється також значним перерозподілом населення. Станом на 2025 рік понад 1050 територіальних громад України прийняли внутрішньо переміщених осіб. У 320 громадах створено спеціальні координаційні ради або центри підтримки ВПО. Ці структури забезпечують доступ до адміністративних, юридичних і соціальних послуг та виконують

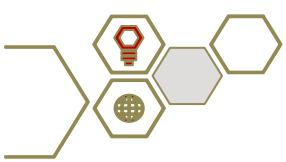

важливу функцію стабілізації внутрішньої соціальної динаміки. У межах проєкту ПРООН «Згуртовані громади» протягом 2023–2024 років отримали підтримку понад 480 тис. внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), серед яких 60 % становили жінки, 28 % – діти, 12 % – особи похилого віку. Такі дані свідчать про масштабність соціальних викликів, що потребують не лише матеріальних, а й комунікативних та інтеграційних рішень [11].

Особливої уваги заслуговують процеси внутрішньої соціальної фрагментації. Конфлікти між тими, хто залишався під окупацією, і тими, хто повернувся після переміщення, набувають дедалі більшої гостроти. Розмежування за мовно-культурними, політичними та ідентифікаційними ознаками посилилися в умовах воєнного протистояння, спричинивши локальні напруження та ризики мікроконфліктів. Такі суперечності підтверджуються емпіричними даними: понад 55 % ВПО у 2024 році повідомили про труднощі соціальної адаптації, зокрема через відчуття ізоляції, невизначеність та упереджене ставлення частини місцевих мешканців [12].

На соціальну атмосферу істотно впливає психологічна травматизація населення. Насильство, інформаційний тиск, нестача ресурсів та постійна загроза небезпеки сформували підвищений рівень емоційності, тривожності та подекуди агресивності. Відомо, що участь у спільних громадських заходах покращує соціальну інтеграцію: 68 % опитаних ВПО підтвердили, що активність у громадських культурних чи волонтерських ініціативах сприяла відновленню їхніх соціальних контактів. Показовим є досвід Дніпропетровської області, де у 2023 році реалізовано проєкт «Єдина громада», у межах якого понад 5,6 тис. ВПО отримали психологічну підтримку, 2,1 тис. долучилися до культурних подій, а 1,3 тис. – до волонтерських програм [13].

Не менш важливим чинником дестабілізації залишається інформаційна дезорієнтація. Російська пропаганда впродовж років окупації створила альтернативну інформаційну реальність. Наявність паралельних медіапросторів ускладнює формування єдиної картини світу та робить суспільство вразливим до

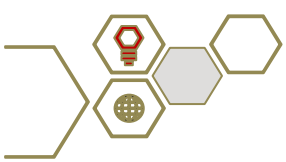

маніпуляцій, що унеможлиблює продуктивну колективну взаємодію. Додаткові виклики постають у сфері гарантування безпеки та відновлення правопорядку. Наявність незаконної зброї, мінна небезпека, руйнація системи місцевих правових інститутів та залишкова діяльність колабораційних структур створюють атмосферу невизначеності. У таких умовах критично важливо забезпечити баланс між захистом громади та дотриманням прав людини, що нерідко стає об'єктом конфліктів між громадянами та представниками влади.

Окремим напрямом, що істотно впливає на реінтеграційні процеси, є відновлення органів місцевого самоврядування. За даними І. В. Шапошникової та І. Р. Пристай, понад 70 % територіальних громад у 2024 році ухвалили власні програми підтримки ВПО, хоча у 2021 році цей показник становив лише 28 % [13]. Це свідчить про істотне зростання ролі місцевих інституцій у формуванні інтеграційної політики. Значний внесок у цей процес роблять старостинські округи: вони забезпечують первинний контакт із ВПО та координують урегулювання практичних питань. Дослідження 2023 року засвідчило, що 84 % старост беруть участь у програмах соціальної інтеграції, а 62 % округів мають «соціальні паспорти громади», що дає змогу систематизувати дані про потреби та адаптацію населення.

У цьому контексті дедалі більшого значення набуває медіація як інструмент ненасильницького розв'язання суперечностей. Перші локальні практики медіації були започатковані саме старостами, які діяли як посередники в конфліктах щодо розподілу гуманітарної допомоги, житла чи доступу до комунальних ресурсів. У 2024 році за підтримки ПРООН сформовано мережу з 58 комунальних центрів медіації, які охоплюють 17 регіонів. За рік роботи тут здійснено понад 2,4 тис. медіаційних процедур, із яких 73 % завершилися мирним урегулюванням. Крім того, близько 400 представників громад пройшли спеціалізоване навчання з фасилітації соціальних конфліктів [14].

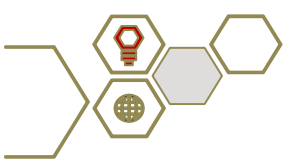
Успішна реінтеграція деокупованих територій України потребує застосування таких медіаційних практик, які не лише відповідають міжнародним

стандартам, а й враховують унікальні особливості українського середовища, позначеного гібридною війною, масштабними переміщеннями населення та інтенсивним зовнішнім впливом. З огляду на це важливо не просто запозичувати усталені моделі, а інтегрувати їх у локальні реалії, адаптувавши до соціальної структури та специфічних потреб місцевих громад.

Проте ці практики, хоча й демонструють значний потенціал, є лише початковим етапом формування національної системи політичної медіації. Успішна реінтеграція деокупованих територій України потребує застосування таких медіаційних моделей, які не лише відповідають міжнародним стандартам, але й враховують унікальність українського середовища: його специфіку, позначену наслідками гібридної війни, масштабними переміщеннями населення та тривалим зовнішнім впливом. Тому основним завданням є не механічне копіювання міжнародного досвіду, а його гнучка адаптація до локальних особливостей, що визначають соціальну структуру й потреби деокупованих громад.

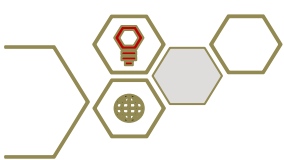
Одним із перспективних напрямів є застосування комунітарної моделі медіації, яка концентрується на активній участі місцевих груп, старост, громадських рад та ініціативних об'єднань. Такий підхід дає змогу врахувати специфіку кожної громади та побудувати діалог на основі довіри та взаємної відповідальності. Комунітарна медіація забезпечує інклюзивність та сприяє формуванню горизонтальних зв'язків, що є критично важливим у соціально фрагментованих громадах. Іншим інструментом, який може бути ефективно впроваджений в українському контексті, є інституційно-державна модель медіації. Вона передбачає створення спеціальних медіаційних офісів або консультативних центрів при органах місцевого самоврядування, що вже довело свою ефективність у низці регіонів. Такі структури здатні працювати системно, здійснювати професійну фасилітацію складних конфліктів та забезпечувати стійку комунікацію між владою й населенням. Інституційна модель доцільна, коли необхідно врегульовувати суперечки, пов'язані з правопорядком,

майновими питаннями, доступом до ресурсів або складними політичними взаємодіями [15].

З огляду на складність соціально-політичної ситуації на деокупованих територіях найрезультативнішою є гібридна модель медіації, яка поєднує зусилля державних структур, місцевих активістів, громадських організацій і міжнародних партнерів. Її сутність полягає в синергії професійної експертизи з глибоким знанням локального контексту. У громадах із високим рівнем інституційної недовіри залучення нейтральних зовнішніх посередників може сприяти позитивному сприйняттю діалогового процесу, забезпечуючи його легітимність та неупередженість. У сучасних умовах особливої актуальності набуває онлайн-медіація, яка дає змогу працювати з людьми, що перебувають поза межами громади або не можуть бути присутніми фізично. Це інструмент значно розширює комунікативні можливості, мінімізуючи виклики, пов'язані з географічною віддаленістю та безпековими обмеженнями. Окремим напрямом є застосування медіації у випадках побутових чи ресурсних конфліктів щодо житла, розподілу гуманітарної допомоги, земельних питань або користування комунальними ресурсами. Саме ці суперечки найчастіше стають джерелом локальної ескалації й потребують оперативного та неформального реагування.

Показовим є міжнародний досвід застосування медіаційних моделей у постконфліктних суспільствах (табл. 2). Так, політичне врегулювання в Північній Ірландії після підписання Белфастської угоди підтверджує ефективність багаторівневих медіаційних механізмів, які залучали місцеві громади, політичні партії та міжнародні посередники. У Боснії і Герцеговині медіація відігравала важливу роль у відновленні міжетнічної комунікації, хоча надмірна опосередкованість зовнішніми акторами виявила інституційні обмеження цього підходу. Досвід Грузії засвідчує, що без активної участі внутрішніх стейкхолдерів міжнародні посередницькі зусилля не можуть забезпечити сталого результату.

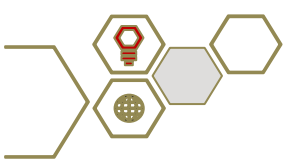
Таблиця 2

Міжнародні моделі медіації в постконфліктних суспільствах та їхня
релевантність для України

Країна	Характеристика моделі медіації	Основні інструменти та механізми	Уроки для України
Північна Ірландія (Белфастська угода, 1998 р.)	Багаторівнева політична медіація з участю урядових структур, партій, громад і міжнародних посередників	Міжпартійні переговори; громадські діалогові платформи; роль США та ЄС як гарантів процесу	Потрібні стабільні переговорні майданчики; роль зовнішніх посередників корисна, але їх не можна абсолютизувати
Боснія і Герцеговина (після Дейтонських угод)	Інституційна медіація під наглядом міжнародних організацій	Офіси омбудсменів, міжетнічні комісії; присутність ОБСЄ	Недостатньо лише зовнішньої медіації, важлива реальна участь громад
Грузія (Абхазія, Південна Осетія)	Переважно міжнародна медіація, обмежена участь місцевих громад	Женевські дискусії; спостережні місії ЄС; робочі групи з безпеки	Недостатньо покладатися лише на міжнародних посередників, основну роль має відігравати внутрішній діалог

Джерело: власна розробка автора

Для оцінки ефективності різних моделей доцільно враховувати низку критеріїв: рівень зниження соціальної напруги, зміцнення довіри до влади, масштабованість практик у різних громадах, ступінь залученості уразливих категорій населення, а також здатність медіаційних механізмів запобігати повторній ескалації суперечностей. У цьому контексті міжнародний досвід підтверджує, що найстійкіші результати забезпечують ті моделі, які поєднують інституційну підтримку з активною участю громадянського суспільства. З огляду на наведений аналіз для України найперспективнішою є мультикомпонентна система медіації, яка інтегрує державні, локальні та міжнародні інструменти. Такий підхід не лише враховує різноманітність соціальних потреб, а й створює умови для формування стійких механізмів

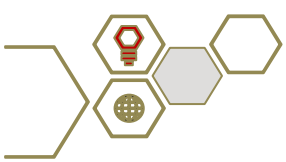

взаємодії, здатних забезпечити довготривалу стабільність і мир на звільнених територіях.

Висновки. Дослідження дало змогу комплексно проаналізувати соціально-політичні умови, що формуються на звільнених територіях України, та встановити необхідність системного впровадження політичної медіації як важливого інструмента постконфліктної стабілізації. Вивчення специфіки суспільних процесів у деокупованих громадах підтвердило їхню багатовимірність і високий рівень внутрішньої фрагментації, що є прямим наслідком тривалої окупації, руйнування соціальних зв'язків, інформаційного впливу та психологічної травматизації населення. Виявлені дестабілізаційні чинники – недовіра до державних інституцій, напруженість між різними групами населення, конкуренція за ресурси, загрози безпеці та інформаційні викривлення – створюють середовище, у якому традиційні адміністративні підходи до управління є малоефективними, а застосування медіаційних практик визнається необхідним.

Аналіз функціонального потенціалу політичної медіації дає підстави стверджувати, що цей інструмент здатен виконувати важливі завдання в процесі реінтеграції деокупованих територій. По-перше, медіація сприяє відновленню довіри між громадянами та органами влади, забезпечуючи відкриту комунікацію та знижуючи рівень відчуження. По-друге, вона відіграє важливу роль у зниженні соціальної напруги, пом'якшуючи суперечності між групами з різним досвідом окупації або переміщення. По-третє, медіація сприяє легітимізації державної влади через залучення громадськості до ухвалення рішень та ініціювання горизонтальних механізмів участі. Вона також формує сталі механізми суспільного діалогу, необхідні для запобігання повторній ескалації конфліктів у довгостроковій перспективі.

Дослідження потенційних моделей і практичних інструментів медіації засвідчило, що Україна може застосувати широкий спектр підходів – від комунітарної та інституційної медіації до трансформаційної та

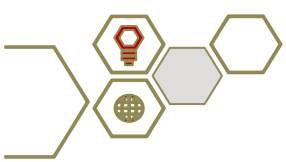

мультистейкхолдерної. Міжнародний досвід постконфліктної реконструкції (Північна Ірландія, Боснія і Герцеговина, Грузія) демонструє, що медіація є результативною лише за умови поєднання державної координації, участі міжнародних партнерів та активного залучення місцевих громад. Найуспішнішими виявляються моделі, які інтегрують інституційну інфраструктуру з локальним досвідом і спираються на прозорі, інклюзивні механізми врегулювання суперечностей.

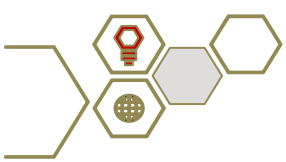
Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні механізмів інтеграції медіації в державну політику реінтеграції та розробленні практичних моделей її застосування в конкретних деокупованих громадах.

Список використаних джерел

1. Лисянський П. Л. Регіональний сепаратизм в Україні: шляхи вирішення та механізми протидії : дис...доктора філос. / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2024. 274 с.
2. Лисянський П.Л. Експансіонізм РФ на тимчасово непідконтрольних частинах територій Луганської та Донецької областей у 2014–2022 роках. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. 2024. Вип. 4, № 64. С. 101-108. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.4\(64\).322710](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.4(64).322710)
3. Zaiats N., Rega I., Boiko V., Shlieina L., Toporkova M. Ensuring gender equality and legal protection of women's rights: achievements, challenges, and prospects. *Multidisciplinary Science Journal*. 2024. Vol. 6. Article 2024ss0202. DOI: <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0202>
4. Чепік-Трегубенко О. Медіація в умовах воєнного стану в Україні: сучасність та перспективні напрями дослідження. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. Вип. 1. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566/2024-5-65>

5. Романадзе Л. Доступ до правосуддя: роль медіації у воєнні та повоєнні часи. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. Вип. 5. С.13–29. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2022\(124\)026](https://doi.org/10.31617/3.2022(124)026)
6. Патлашинська І. До питання ролі політичної медіації у вирішення воєнних конфліктів: досвід для України. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Вип. 42. С. 298–303. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.397>
7. Андреева О. В. Медіація як ефективний спосіб вирішення економічних спорів в умовах воєнного стану та в післявоєнний період. *Право України*. 2023. Вип. 10. С. 101–111. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2023_10-s7.pdf (дата звернення: 03.10.2025)
8. Басова І. Медіація в умовах воєнного стану. *Наукові праці МАУП. Серія: Юридичні науки*. 2024. Вип. 2. С. 5–9. DOI: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.2.110>
9. Бондарчук Н., Радченко О. Проведення медіації онлайн: міжнародний досвід та перспективи запровадження в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 3, № 75. С.156–161. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.2511>
10. Ільїч Л. М., Акіліна О. В. Медіація як інструмент врегулювання конфліктів: європейські практики для України. *Перспективи розвитку управлінських систем у соціальній та економічній сферах України: теорія і практика: зб. матеріалів VIII Всеукр. наук.-практ. інт.-конф. (м. Київ, 13 листопада 2024 р.)*. Київ. 2024. С. 553–561. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50622/> (дата звернення: 03.10.2025).
11. Політанський В. С. Адміністративно-правове регулювання інтеграції ВПО в Україні: виклики воєнного стану та цифровізації публічного адміністрування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025.

Вип. 32, № 1. С. 254 – 271. DOI: [https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-1 - 254](https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-1-254)

12. Селіхов Д.А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2024. Вип. 84. С. 103–108. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.14>

13. Шапошникова І. В., Пристай І. Р. Стратегії та виклики інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. Вип. 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-04>

14. Лехолетова М. М., Дуля А. В. Спіріна В. Є. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2025. Вип. 1. С. 30 – 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-5>

15. Цейтліна А.О. Запровадження медіації як механізму врегулювання конфліктів унаслідок військових подій на сході України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. Вип. 32, № 5. С. 37 – 41. DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.5/07>